

1947ko urtarrilaren 17an Kopenhageko espetxeko zeldatik, Lucien Descaves Goncourt Akademiako lehendakariari bidalitako gutun batean, Louis Ferdinand Celine idazle frantsesak idatzi zuenez: « margolarien pribilegioa da, denboraz urtez urte, beren grazia eta bringoa gora joan dadin ». Nahiz eta segur aski nihaurek ildo hortatik segitzeko desiratu, ziur dena da hori besteen begiradak duela baieztatzen ahal.

Ene Margolaritza

19. mendeko irizpide ontologiko sinpleek margolaritzaren artearen arauak zuzendu zituzten: marina, paisaia, guda, lore, potreta, izadi bizia, historia etab... Garai hartan, Europa erkide espazio kulturala zen, oraindik antzeko pintura tekniken poderioz, gaur egungo erreferentzia unibertsal gisa jarraitzen duena. Ideia hori egun oraino nagusi da, jende arruntak munduan zehar kausi ditzakeen museoetan ikus dezakegunaz. Inpresionismoa agertzearekin, ordu arte indarrean ziren usadioetan hausturaren batez ohar daiteke. 20. mendean zehar, zuhaitz semantikoa gero eta ontologia nasaiaoz kargatu zen, sarritan zehaztugabeko mugak ukanez, irakurketak, eta interpretazioen konplexutasuna handituz, nahiz eta praktiken eboluzioa hiper-espezializazio baterantz doan. Gaur egun, pintura tekniken sailkatzeko erabiltzen diren egin-moldeei esker, funtsezko korrante artistiko ezberdinak bereizten ahal ditugu. Lehenik, irudikapen kontzeptuak, adibidez, kubismo edo hiper-errealismoarenak, dripping edo pop artearenak, etab, abstrakzioa eta figuratiboa diren bi adar nagusien inguruan.

Halere, sortzaileen egitasmu artistikoari dagokionez, obrak eraikitzeak irakurketan edo interpretazioan euren iturrien bilakabide didaktikoa falta zaigu. Moduen joritasunaren azeleratzeak bakarkako bidea abantailatzen duenez, anitz plastikarik beren desmarta akrobazia dialektikoen bitartez justifikatzen dute; ondorioz, «arte kontsumitzaile» diren artezaleak, gero eta ezin ulertuagoa den labirinto batean sartzen dira; baina, horrez gain eta bereziki nolabaiteko eragin elitista horrek gogo herrikoiak esterilizatzen ditu, gogo hauek Pariseko edo Lens hirietako Louvres bezalako museoek kontsumora mugatuz. Orain, izendatzea ez da aski, hainbeste korrante, joera, esperimentazio ezberdinen saio horiek bideak lanbrotzen baitituzte. Dirudiz, interpretazio kontzeptual azkarreko obrak gero eta ugariagoak dira, horrela solasaldia abantailatua da hanpaduraraino, egiazko eduki ikusmenekoari eta fisikoari garrantzia eman ordez. Haatik, ezin da ukatu haietako anitz interesgarriak direla. Nire ustez, geroko artista plastikari belaunaldiei begira izugarritzko tresna kutxa osatzen dute. Dirudit sintesi batera jotzeko ordu dela, edo gutienez obren nahitaezko azpiko solasaldia errazteko; «Arte plastikoak» deitu izar-lainoan, ez litzateke lorpen ttipia.

Erantzuna aurkitzeko, Schopenhauer eta Nietzsche filosofo alemaniarren hausnarketetara jo behar da. Beraientzat sorkuntza artistikoak izaera *apolotar eta dionisiarra* du. Niri dagokidanez, hortaz duela gutxi konturatu naiz behintzat, nire sorkuntzari aplikatzeko.

Nire praktikaren hastapenetik influentzia ezberdinen menpe nabilen, azpimarra nezake mugimendu surrealistan laketago nuen bide libertarioa aurkituz. Halere, nire baitan etengabe margo arteari dagokion ondare klasikoa babesteko grina nuen bereziki, besteak beste Xavier de Langlaisen irakaskuntzaren bitartez, ondotik saio grafiko eta margolaritzako saioetan proiektatuz. 1985ean, Euskal Herrian nire etxe-sartzeak, Pariseko «parasito-inpaktutik» urrun, nire obraren egituraketan eragin handia ukan zuen. Egituraketa edota antolaketa grafikoak, ingurumen kultural berriari esker, inguru horren sinbolo gai ezberdinetan ibiliz, baita bi euskal zizelkariren obraren aurkikuntzaren eta euren solasaldi teoriko parekoaren bidez, batez ere.

Dirudiz Jorge Oteiza eta Nestor Bazterretxea eskultoreen influentziak nahiko paradoxazkoak dira margolari bati aplikatuz. Haatik, ulertzen ahal da, zeren eta betidanik geometria matematikazale naiz, nolabait nire hezkuntza ibilbidearen zati garrantzitsua izanez ere. Agian beste bizitza batean arkitektoa izatea gustatuko zitzaidakeen.

Jakina, Schopenhauerrek 19. mendeko iraultza artistikoen hastapenean, industrialak eta beraz sozialak lagunduz, eragin handia izan zuen sortzaile anitzengan. Berak idatzi zuenez "Egiatzko artea ezin ditu denen arau artistikoak segitzen dituen norbaitek sortu, baizik eta arau ez axolatu gabe arte originala sortzen duen batek", haxe gehitu aitzin: "egiazko sortzailea ez da besteek gaitasunik ez duela edo malestruka dela lepora diezaioten beldur izan behar". Berak zuen artistaren ASKATASUN eskubidea asmatu.

Ildo beretik, Schopenhauerrek sakonki eragin zuen Nietzchen estetikan. Hain zuzen, haxe deklaratu zuen, bere aitzinekoaren teoriekin puntu hortan bat eginez: "arte sorkuntza garaikidea ez litzateke diruaren eta bezeroen eskaeraren menpe izan behar... Artista handienak forma ezagunak baino ustekabeko formak sortzen dituztenak dira".

Alabaina, "Betiko Itzultzea" obraren autorearen ekarpen esanguratsua "arte apolotarraren eta dionisiarren" kontzeptua izanen da. Dionisioren maneran aurkituko ditugu bizitzaren iturriak, hala nola besta, irria, mozkorkeria... Aldiz, Apolorekin, adimena edo arrazoia moldatzen dira, kulturak izadia mozorrotuz (Dionisioren alderantzizkoa), normen aurkitzea, simetriaren (geometria) edertasunari beha egotearen atseginez....

Elementu guzi horiek ez doaz bat bestearen kontra, eta beraz hortan datza ene desmartxaren giltza; azken urteotako nire obraren eraikuntzaren zutabea, ardatz nagusia. Hortaz aipatutako kontzeptuen topaketaren ondorioz, jadanik erdi ireki nituen atek osoki zabaldu nituen, nire obraren eraikuntza irmoki segitzeko. Bi izpiritu handi horien hausnarketan, horren egituraketari eskas zitzaion euskarri teorikoa aurkitu dut, nire obraren jarraipen eta garapena lagunduz.

Max Ernst surrealista zehazki laburtu zuenez, dionisiarrak eta apolotarrak diren kontzeptuei ondokoa emendatuko diet: "Egia poetikoari gauzen ordena lanbrotzea beharrezkoa zaio"; zuhurhitz hauek 70. urteez geroztik nireak egin nituen. Orduan, itxuraz sinplea den adierazpen honen atzean, dagoeneko ordena ezarriak birmoldatzera gonbidatuak gara, artearenak ez ezik, prozesu iraultzaileraino ailegatzen ahal direnak ere.

Bukatzeko, niri dagokidanez, adieraziko dut bat-bateko sorkuntzari lehentasuna ematen diodala, nolabaiteko "ex nihilo"-ko sorkuntza bati; erran nahi baita margolaritza figuratiboan ibiltzen direnen moduko eredu edo aitzineko ohiturazko marrazki edo entsegurik gabe. Hutsetik abiatu agian ez, zeren eta aitzineko obrak hurrengo iragartzen du, kasu gehienetan. Hala eta guztiz ere, erran nahi du espazio zuri baten aitzinean, hutsa, nire burua «terra incognita» abentura mundu bati buruz murgiltzen dudala. Sorkuntza artistikoa etengabeko abentura bihurtuz.

